

Autoreferat

1. Imię i nazwisko: Jerzy Zając

2. Wykształcenie, posiadane dyplomy i stopnie naukowe

- tytuł magistra socjologii (KUL), 1985 – *Chrzest w świadomości katolików miejskich*, promotor: ks. prof. dr hab. Janusz Mariański
- stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie socjologii: na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, 2003, na podstawie rozprawy *Nowe formy opieki Kościoła nad chorymi w kontekście reformy służby zdrowia na przykładzie Caritas Diecezji Płockiej* (promotor: ks. dr hab. Jarosław Koral prof. UKSW, recenzenci: prof. dr hab. Zofia Kawczyńska-Butrym, ks. prof. dr hab. Henryk Skorowski
- ponadto ukończone studia podyplomowe Banku Światowego – zarządzanie placówkami służby zdrowia

3. Przebieg pracy zawodowej

- 15 czerwca 1985 r. zostałem włączony do stanu duchownego.
- od 1985 roku pełniłem różne funkcje i wykonywałem zadania w Kościele katolickim w Polsce: katechety, duszpasterza, dyrektora, przewodniczącego komisji.
- Od 2003 roku podjąłem pracę naukową jako adiunkt: [REDAKTOWANE] wykłady: socjologia, etyka w biznesie (2004–2011) – promotor ponad 90 prac licencjackich.
- [REDAKTOWANE], wykłady: etyka w zarządzaniu (2010–2012) – promotor 12 prac magisterskich i ponad 80 prac licencjackich.
- Od 2010 [REDAKTOWANE] – adiunkt w [REDAKTOWANE]

4. Wskazane osiągnięcia wynikające z art. 16 ust. 2 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2016, poz. 882 ze zmianami w Dz. U. z 2016 r. poz. 1311);

- a) monografia autorska: *Czasopiśmiennictwo kościelnej prowincji wileńskiej w II Rzeczypospolitej*, wyd. Muzeum Niepodległości, Warszawa 2019, ss. 376, ISBN 978-83-65439-62-8

recenzenci: dr hab. Aldona Piwko, ks. dr hab. Marian Radwan

- b) omówienie celu naukowego ww. pracy i osiągniętych wyników wraz ze wskazaniem ich ewentualnego wykorzystania.

Nadrzędnym celem pracy było przeanalizowanie czasopiśmiennictwa kościelnej prowincji wileńskiej w II Rzeczypospolitej, którą tworzyły diecezje obrządku łacińskiego: łomżyńska, wileńska, pińska. Czasopiśmiennictwo to wpłynęło na świadomość Polaków i przyczyniło się do ukształtowania postaw religijnych i społecznych zamieszkujących na terenie prowincji wileńskiej ludzi.

Podjęty w książce temat jest nowatorskim i całościowym sposobem ukazania czasopiśmiennictwa wileńskiego w okresie międzywojennym. Na podstawie przeprowadzonej analizy widoczny jest interesujący obraz ówczesnej działalności wydawniczej, wynikający z pełnienia przez nią wielorakich funkcji, które były realizowane w okresie II Rzeczypospolitej. Miały one na celu nie tylko upowszechniać wiedzę religijną, kulturalną i społeczną, ale także aktywizować rozmaite grupy społeczne do podejmowania inicjatyw mających na celu powołanie tytułów prasowych w lokalnych społecznościach, jak chociażby czasopiśmiennictwo parafialne albo wiejskie skierowane do młodych. Działalność ta zdobywała popularność wśród profesjonalistów w dziedzinie rzemiosła dziennikarskiego i znawców technicznej strony wydawania czasopism, ale również upowszechniała się w środowiskach amatorskich, zwłaszcza szkolnych i studenckich.

Niebagatelną funkcję w powstawaniu, działalności i rozwoju czasopiśmiennictwa ziem wileńskich w dwudziestolecie międzywojennym, mieli duszpasterze katoliccy różnego stanu: bracia zakonni, prezbiterzy i biskupi. Wsparcie udzielane podejmowanym inicjatywom, umożliwiało intensyfikację oraz dynamiczny rozwój redakcji nie tylko profesjonalnych, działających przy uczelniach wyższych, ale nade wszystko tych amatorskich, pracujących nierzadko w środowisku wiejskim, znacznie oddalonym od utożsamianego z miejskim centrum życia kulturalnego.

Monografia wpisuje się w ciąg badań nad znaczeniem i dorobkiem II RP, ukazując zaangażowanie mieszkańców prowincji wileńskiej w życie narodu i spraw państwa oraz lokalnej społeczności. W publikacji przedstawiłem szereg wniosków zarówno szczegółowych, jak uogólniających. Praca wypełnia lukę w publikacjach naukowych dotyczących czasopiśmiennictwa katolickiej prowincji wileńskiej, które albo tylko

wspominają o tym czasopiśmiennictwie, albo je zupełnie pomijają. Prasa ta dotąd nieznana niejako zmusza czytelnika do zmiany sądu o Kresach, bo jak w zwierciadle ogląda się piękno mieszkańców, ich życia społecznego i religijnego. Jest ona w większości nieznanym dotąd źródłem bogatej historii tego regionu. Zbiera też, porządkuje i prezentuje utracone bogactwo wysiłku Kościoła i środowisk z nim związanych w polskim dorobku czasopiśmienniczym lat 1918–1939 (niekiedy odwołując się do publikacji z lat wcześniejszych), w środowisku niejednorodnym narodowo.

Rozważania na temat czasopiśmiennictwa katolickiej prowincji wileńskiej w II Rzeczypospolitej zostały skupione wokół kilku zagadnień, które stały się podstawą wydzielenia trzynastu rozdziałów. Podjęte zostało źródłowe studium prasy Kresów Wschodnich II Rzeczypospolitej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na katolicki charakter jej spuścizny. Analizy historyczne czasopism, wzbogacone o egzegezę treści w nich zawartych, a także ukazanie ich funkcji prasowych to główny temat w dogłębnym i całościowym omówieniu wszystkich rodzajów wydawnictw czasopiśmienniczych w określonych ramach czasowych. Systematyka ta ukazuje dogłębną kwerendę, której dokonałem w licznych archiwach, aby osiągnąć zamierzony cel przeprowadzonych badań. Poszerzyłem analizę czasopiśmiennictwa o aspekt historyczny ich powstawania, ukazując dążenia redakcji do powołania tytułu oraz pokonywanie trudności związanych z realizacją przedsięwzięcia.

Prezentowana praca poświęcona jest czasopiśmiennictwu katolickiemu największej z pięciu prowincji kościelnych Polski okresu międzywojnia. Jej terytorium, określone konkordatem z 1925 r., rozciągało się na – utworzone po traktacie ryskim z 1921 r. – cztery północno-wschodnie województwa: białostockie, nowogródzkie, poleskie i wileńskie. W ramach administracji kościelnej obejmowało ono archidiecezję wileńską „z metropolitalną bazyliką pod wezwaniem św. Stanisława B. i M. i św. Władysława K. W. w mieście Wilnie”; „diecezję łomżyńską, z kościołem katedralnym pod wezwaniem św. Michała Archanioła w mieście Łomży, w województwie białostockim” oraz „diecezję pińską, z kościołem katedralnym pod wezwaniem Wniebowzięcia N.M.P. w mieście Pińsku, w województwie poleskim”.

Przy klasyfikacji prasy do kategorii czasopiśmiennictwa katolickiego brano pod uwagę szereg przesłanek: w pierwszym rzędzie jego tytuł bądź podtytuł, następnie wydawnictwo i osobę redaktora, dalej przedstawianą czytelnikom deklarację ideową, innymi słowy redakcyjne *credo* i korespondujące z nim publikowane treści. Niejednokrotnie za

katolickim charakterem wybranego tytułu przekonująco przemawiała emanująca z poszczególnych jego stron i numerów wielka sympatia wobec Polaka-katolika.

Prezentowaną, pierwszą w czasopiśmiennictwie polskim pracę poświęconą prasie katolickiej ziem stanowiących wschodnie rubieże Polski międzywojennej, otwiera wstęp wszechstronnie charakteryzujący ten region, z wydatnym uwypukleniem miejsca i roli Kościoła katolickiego w tamtejszym środowisku. Zwrócono uwagę na gruntowaną i spopularyzowaną świadomość roli prasy w funkcjonowaniu hierarchii kościelnej i w życiu codziennym wiernych, nakreślono jej rys historyczny, nawiązano do znaczącego jej odrodzenia, jakie nastąpiło po 1906 r., bogato ilustrując to przykładami, wymieniono też kilka tytułów katolickiej prasy wydawanej dla ludności białoruskiej i litewskiej, żyjącej w granicach prowincji wileńskiej. Szczegółowe informacje na wzmiankowane tematy zaprezentowano w 13 rozdziałach pracy.

Rozdział pierwszy zatytułowany został *Rubrycele, schematyzmy i kurendy. Najstarsze diecezjalne czasopisma liturgiczno-administracyjne prowincji wileńskiej (Łomża – Pińsk – Wilno)*. W rozdziale tym dogłębnie analizuję najstarsze drukowane źródła archiwalne Kościoła w Polsce, uwypuklając ich znaczenie dla kościelnej prowincji wileńskiej. Czasopisma liturgiczno-administracyjne, obok funkcji modlitewnej, w której zawarte były informacje kalendarzowe, stanowiły swoistą kronikę życia ówczesnego Kościoła. Zawierały bowiem niezwykle istotne informacje o składach osobowych rozmaitych gremiów kościelnych, danych statystycznych, a także osobach zmarłych. Dane te dotyczyły nie tylko najwyższych urzędników kościelnych, ale zbierały informacje dotyczące życia poszczególnych parafii. Jest to niewątpliwie bogate źródło wiedzy historycznej i doskonały materiał dla współczesnych badaczy.

Drugi rozdział książki nosi tytuł *Prasa dla dzieci*. Czasopiśmiennictwo dla dzieci było niezwykle ważnym przedsięwzięciem, ponieważ nie tylko docierało do młodego czytelnika z informacjami, ale przede wszystkim wyrabiało nawyk czytelnictwa. Ponadto nawet dodatki dla dzieci, będące częścią wydawnictw dla dorosłych, stawały się elementem dotarcia do dorosłego czytelnika, co niewątpliwie było wówczas zabiegiem niezwykle istotnym. Na marginesie trzeba dodać, że we współczesnym czasopiśmiennictwie również istnieją dodatki dla dzieci, spełniające analogiczną rolę, jak w okresie II Rzeczypospolitej, a mianowicie zainteresowanie młodego pokolenia, a przy okazji dotarcie do odbiorców dojrzałych. Tym samym zabiegi te, wówczas jak i obecnie, można określić mianem marketingu lub reklamy szeptanej, co niewątpliwie było dla redakcji niezwykle ważne. Przygotowanie działu

dziecięcego wymagało wówczas zwiększonych nakładów finansowych, bowiem były one związane z koniecznością opracowania indywidualnej szaty graficznej, adekwatnej, a przede wszystkim atrakcyjnej dla młodego odbiorcy. Z tego powodu na kącik dziecięcy, decydowały się tylko nieliczne tytuły. Podkreślić należy, że czyniły to nie tylko polskojęzyczne czasopisma wydające: „Dziecko Polskie”, którego zaledwie sześć numerów ukazało się w Wilnie, „Ruń” istniejącą przez trzy lata, „Kącik Dziecięcy” będący dodatkiem do łomżyńskiej „Sprawy Katolickiej”, także ukazujący się przez trzy lata, „Mały Przyjaciel” będący katolickim pismem wileńskim, lecz również np. gazeta „Myśl Chrześcijańska” („Chryścijanskaja Dumka”) wydająca „Bławatki” („Wasilki”) i „Gwiazdę” („Zorka”), które były skierowane do dzieci białoruskich. Podobnie zresztą w rosyjskojęzycznych czasopismach publikowane były *Kąciki dla dzieci*. Należy zwrócić uwagę także na fakt, że w Wilnie wydawano także dodatki do gazet w języku białoruskim, jak chociażby „Przebiśniegi” („Praleski”). Wszystkie redakcje, kierujące swoje propozycje wydawnicze do małego oraz młodego odbiorcy, posiadały podobny schemat. Dogłębnie analizując strukturę treści skierowanych do młodych, zauważamy ich różnorodność i koncentrowanie się nie tylko na religijnych aspektach edukacji, ale też ukazywanie znacznie szerszego kontekstu. Dlatego w czasopismach przeznaczonych dla dzieci, zamieszczane były informacje związane z historią oraz bieżącymi wydarzeniami.

W rozdziale trzecim zatytułowanym *Gazetki szkolne gimnazjów, liceów oraz seminariów nauczycielskich i duchownych (małych i niższych)*, dokonałem analizy szkolnych gazetek będących elementem edukacji oraz aktywności uczniów katolickich szkół w omawianym okresie na analizowanym terenie. Polscy uczniowie byli wówczas bezapelacyjnymi liderami w tej dziedzinie na tle Europy, dlatego zdecydowałem o przeprowadzeniu dogłębnej analizy tego amatorskiego zjawiska. Pierwotnie, jeszcze przed odzyskaniem niepodległości, były one pisane ręcznie i to w podziemiu, w obawie przed represjami zaborcy. Swoisty *boom* na gazetki szkolne przypadł na połowę lat 20. XX wieku, bo jak wykazałem, istniało w tamtym okresie ponad 700 tytułów. Wskazuję na czasopiśmiennictwo uczniów gimnazjum jezuickiego w Wilnie, także uczniów prowadzonego przez księży misjonarzy wileńskiego Małego Seminarium, którzy redagowali własne gazetki szkolne. Podobnie jak w przypadku propozycji profesjonalnych, szkolne tytuły prasowe podejmowały różnorodną tematykę. Obok dominującej kwestii religijnej, znajdowały się tam także teksty związane z życiem codziennym, omawiające zasady współpracy, koleżeństwa, patriotyzmu. Poza Wilnem czasopisma szkolne ukazywały się u salezjanów w Różanymstoku

oraz w Męskim Gimnazjum Biskupim w Sejnach. Należy podkreślić, że nie tylko męska część młodzieży oddawała się amatorskiej pracy redakcyjnej. Uczennice wileńskiego Liceum Benedyktynek, tak jak ich koledzy, również redagowały swoje czasopismo, podobnie rzecz się miała w Słoniemiu u niepokalanek. Warto zwrócić uwagę także na jednodniówki, będące swoistym podsumowaniem istotnych wydarzeń z życia szkoły bądź ważnych dokonań placówki edukacyjnej. Działalność tychże tytułów, była także okazją, by w młodzieżowe, amatorskie uprawianie dziennikarstwa włączali się także rodzice oraz nauczyciele.

Czasopiśmiennictwo wileńskich studentów to tytuł czwartego rozdziału książki. W tej części publikacji zwracam uwagę na działalność prasową młodzieży studiującej. W pierwszej części rozdziału uwaga została skoncentrowana na prezentacji ówczesnych uczelni omawianego regionu. W dalszej części ma miejsce analiza studenckich inicjatyw czasopiśmienniczych Wyższego Seminarium Duchownego w Wilnie, którzy pierwotnie publikowali na łamach wrocławskiego pisma „Przedświt”, a dopiero później powołali do życia pismo „Eos”, „Życie Eucharystyczne” oraz „Dzwonek Seminaryjny”. Świeccy studenci Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie także redagowali czasopisma, które zaliczane są do prasy katolickiej, a przede wszystkim „Pax”. Studenci uniwersytetu publikowali także w wileńskim czasopiśmie „Słowo”, w którym powstała rubryka „Wolna Trybuna”, a kolejną wspólną inicjatywą dziennika i studentów był „Tydzień Akademicki”, zamieniony wkrótce na „Słowo Akademickie”.

Rozdział piąty książki zatytułowany został *Czasopiśmiennictwo młodzieży pozaszkolnej*. Kościół katolicki na Kresach północno-wschodnich, dbał także o młodzież niemieszczącą się we wcześniej analizowanych grupach społecznych, a więc dzieci, młodzieży gimnazjalnej oraz studentów. Dlatego dbał o zapewnienie prasy dla młodych w wieku 14–25 lat, często już pracujących. Były to trzy rodzaje działalności wydawniczej: młodzi dla młodych, czasopiśmiennictwo redagowane przez związki i stowarzyszenia religijne oraz piśmiennictwo redagowane przez specjalistów, zazwyczaj pedagogów i teologów. Pierwszy był opracowywany przez rówieśników dla rówieśników. Bez znaczenia było pochodzenie, mieszczańskie lub wiejskie, bowiem czasopisma te wydawane były zarówno w miastach – Białystok, Pińsk, Wilno, jak i na wsi. Prasa związków i stowarzyszeń młodzieżowych, stanowiła drugi rodzaj działalności. W ich treści można było znaleźć nie tylko poradnictwo religijne, duszpasterskie i ewangelizacyjne, ale także wiedzę codzienną, łącznie z wydarzeniami najnowszymi z różnych dziedzin: polityki, kultury oraz literatury. Znajdowały się w nich także relacje ze zlotów i sprawozdania ze spotkań młodzieżowych.

Wreszcie trzecim elementem w tej grupie odbiorców prasy młodzieżowej była działalność patronacka, zamieszczane były tam porady wraz ze wskazówkami dla nauczycieli oraz młodych.

Gazetki parafialne są głównym tematem rozdziału szóstego. Działalność wydawnicza prowadzona w parafiach stanowiła istotny element kształtowania nie tylko świadomości religijnej ówczesnych społeczności, ale przede wszystkim była działalnością wspólnototwórczą. Sprzyjała bowiem pracy na rzecz parafii, a także poszerzania wiedzy i możliwości realizowania ambicji dziennikarskich. Najstarsze pismo parafialne zatytułowane było „Sługa Boży” i wydawane od 1920 roku w Grodnie. Również parafialne czasopiśmiennictwo wileńskie mogło poszczycić się długą i bogatą działalnością w tym zakresie. Analizuję także najdłużej, bo aż jedenaście lat ukazujący się tytuł „Posłaniec Kościoła Parafii Najświętszego Serca Jezusowego”, będący miesięcznikiem ukazującym się w Wilnie. Tytuł był kilkakrotnie modyfikowany. W rozdziale tym uwagę poświęcono także innym tytułom parafialnych czasopism, takim jak chociażby „Wiadomości Kościelne”. Istotnym elementem omawianym w tym rozdziale są oczywiście redaktorzy, nakład oraz sposób kolportowania prasy.

Rozdział siódmy nosi tytuł *Prasa Akcji Katolickiej*. Czas od chwili powstania Akcji Katolickiej było zarazem najlepszym okresem piśmiennictwa katolickiego w Polsce do momentu wybuchu II wojny światowej. Początkowo Akcja wydawała czasopisma głównie skierowane do lokalnych społeczności, do których niewątpliwie należały „Wiadomości Akcji Katolickiej Archidiecezji Wileńskiej (1931–1939)”. Innym niezwykle istotnym tytułem było „Zjednoczenie Katolickie. Gazeta tygodniowa dla osób, rodzin i organizacji katolickich” wydawana w Białymstoku w latach 1933–1935 oraz „Akcja Katolicka Diecezji Łomżyńskiej” wydawana w latach 1934–1939. Na uwagę zasługuje także pismo „Nauka Wiary i Obyczajów” wydawane w Wilnie, którego treścią były zasady moralno-dogmatyczne, a celem oświecenie dzieci, młodzieży i osób dorosłych. Powstawały także jednodniówki. Ambicjami tytułów wydawanych pod szyldem Akcji Katolickiej było dotarcie do możliwie najszerzego grona odbiorców, bez znaczenia był stan i pochodzenie. Każdy czytelnik – miejski i wiejski był jednakowo ważny dla wydawców.

Tematem rozdziału ósmego książki są *Czasopisma społeczno-kościelne*. Wykazuję bogactwo rozwoju dorobku katolickiego, społecznego i duszpasterskiego, które mogło być szeroko promowane oraz dokumentowane dzięki rozwojowi piśmiennictwa podejmującego te zagadnienia. W tym miejscu warto podkreślić osiemnastowieczną działalność ks. Pawła

Ksawerego Brzostowskiego, na którego postawie wzorowali się w dwudziestoleciu międzywojennym jego następcy. Celem działalności czasopism podejmujących tematykę społeczno-kościelną było utrwalanie niepodległości, dlatego też swoją ofertę wydawniczą kierowano do wszystkich, bez znaczenia była także umiejętność lub brak zdolności czytania. W tym miejscu trzeba wymienić także imponującą listę osób, zaangażowanych w rozwój przedsięwzięcia. Do najważniejszych periodyków podejmujących tematykę społeczno-kościelną niewątpliwie należały wydawane w Wilnie „Towarzysz Pracy” i „Przyjaciel Ludu”. W kolejnych latach ta gałąź czasopiśmiennictwa intensywnie się rozwijała, a liczne tytuły były wydawane w wielu miastach. I tak w Łomży: „Gazeta Łomżyńska”, „Życie Katolickie”, „Życie i Praca”, „Sprawa Katolicka”, w Białymstoku „Mieszczanin”. Oczywiście najliczniejszą reprezentację posiadały wydawnictwa wileńskie, a więc: „Nasz Sztandar”, „Prawda”, „Posłaniec Niedzielny”, „Dzwonnik”, „Głos Wileński”, „Verba Veritatis”, „Logos”, „Nasze Sprawy”, a także grodzieńskie „Nowe Życie”. Ponadto istniały również czasopisma białoruskie i litewskie. Wielość tytułów ukazuje rangę tychże czasopism i zapotrzebowanie jakie wówczas istniało na nie w społeczeństwie.

Rozdział dziewiąty zatytułowany został *Czasopisma z wileńskiego świata nauki i sztuki*. Wilno w dwudziestoleciu międzywojennym było prężnie działającym ośrodkiem akademickim. Nie dziwi więc fakt, że w tym okresie istniało tam ponad 20 tytułów czasopism o profilu akademickim. Swoje periodyki wydawały różne środowiska naukowe: lekarze, prawnicy, humaniści, teolodzy. Do istotnych czasopism katolickich zaliczam: „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, „Ku Szczytom”, „Źródła Mocy”. Istotnymi tytułami były także „Alma Mater Vilnensis” i „Nasza Forma” będące prokatolickimi pismami wileńskiego środowiska akademickiego.

Prasa codzienna jest tematem rozdziału dziesiątego. Stanowiła ona istotny element na rynku prasowym. Niewątpliwie osobą szczególnie zasłużoną dla rozwoju tego rodzaju czasopism był abp Edward Ropp, dzięki któremu już na początku XX wieku zaistniała w Wilnie polska prasa katolicka. Wśród tytułów promowanych przez arcybiskupa i przez niego finansowanych były „Nowiny Wileńskie” i „Kurier Litewski” oraz „Gazeta 2 Grosze”. Fundamenty ukształtowane przez te trzy tytuły były inspiracją do rozwoju innych czasopism już po odzyskaniu niepodległości przez Polskę. Codziennymi gazetami katolickimi w Wilnie w okresie międzywojennym były: „Głos Kresowy”, „Goniec Kresowy”, „Nowiny Codzienne”, „Codzienne Nowiny” i „Wieczorna Gazeta Wileńska”. Głównym celem prasy codziennej było dostarczanie szerokiemu gronu odbiorców informacji bieżących, w możliwie

przystępnej cenie. Nie bez znaczenia było również formowanie postaw religijnych, duchowych i moralnych, przy wykorzystaniu pozytywnych treści, często określanych mianem „zdrowego pokarmu duchowego”. Był on niezwykle potrzebny, o czym świadczą imponujące nakłady prasy codziennej, liczone od kilku do nawet dwunastu tysięcy egzemplarzy.

Jedenasty rozdział nosi tytuł *Czasopiśmiennictwo zgromadzeń zakonnych*. Wydawnictwa zakonne na ziemiach wileńskich, stanowią szczególną gałąź wydawniczą. Przede wszystkim dlatego, że liczne zgromadzenia zakonne funkcjonujące na omawianym terenie miały wielowiekowe doświadczenie wydawnicze oraz stosowną aparaturę, umożliwiającą publikowanie czasopism. Osobą szczególnie zasłużoną w dziedzinie rozwoju prasy, nie tylko na Wileńszczyźnie, był Maksymilian Maria Kolbe, który rozpoczął w Krakowie a następnie w Grodnie wydawanie „Rycerza Niepokalanej”. Innym tytułem franciszkańskim była „Pochodnia Seraficka”. Jezuici obrządku wschodniego, prowadzili misje wśród prawosławnych przy pomocy rosyjskojęzycznego „Chrystianina” oraz „K’Sojedinieniju”. Natomiast Instytut „Marianum”, wspierający działalność Akcji Katolickiej, wydawał „W Służbie” oraz „Świat Umarłych”, który to tytuł został zmieniony na „Anioł Pański”.

Rozdział dwunasty zatytułowany został *Prowincjalny obraz wileńskich jednodniówek*. Okazjonalne czasopiśmiennictwo Wileńszczyzny szacowane jest na blisko 40 tytułów. W samym Wilnie, gazety te ukazywały się już na początku XX wieku. Jedną z pierwszych propozycji tego rodzaju była wydana w 1910 roku publikacja o niezwykle zachęcającym tytule: *Zbiór wiadomości religijno-moralno-społecznych dla ludzi, którzy gazet nie czytają, a jednak chcą wiedzieć co się dzieje w świecie*. Tytuł ten doskonale oddaje tematykę jednodniówek, jednakże należy zaznaczyć, że pisma te ukazywały się także przy okazji dorocznych świąt kościelnych, jak chociażby Boże Narodzenie, Wielkanoc lub Boże Ciało, a także na okoliczność innych, świeckich wydarzeń. Wydarzeniem wielkiej rangi, był Pierwszy Kongres Eucharystyczny w archidiecezji wileńskiej 1931 roku i to właśnie ono stało się tematem kilku jednodniówek. Co ciekawe żadna nie była skierowana do wiernych Wilna. Niektóre z propozycji wydawniczych, posiadały walor ściśle edukacyjny, jak chociażby „Nadzieja” poświęcona walce z pijaństwem i alkoholizmem. W okresie międzywojennym jednodniówki były wydawane w Wilnie, Białymstoku, Łomży, Pińsku i Grodnie, a także na prowincji, chociażby w Łapach, Różanymstoku, Słonimiu. Natomiast wydawcami byli właściwie wszyscy, zajmujący się działalnością publikacyjną: kurie diecezjalne, Akcja Katolicka, parafie, szkoły, studenci, rozmaite stowarzyszenia i związki zawodowe.

Jednodniówki wydawane przez świeckie organizacje związków zawodowych piekarzy lub szewców miały także wydźwięk chrześcijański.

Ostatni, trzynasty rozdział nosi tytuł *Kalendarze katolickie z prowincji wileńskiej* i stanowi dopełnienie analizy piśmiennictwa drukowanego na Wileńszczyźnie. Wskazać trzeba na różnorodność i wielość kalendarzy wydawanych na omawianym terenie. Kalendarze od najdawniejszych czasów niosły ze sobą nie tylko walor praktycznej rachuby czasu, ale też posiadały element literacko-edukacyjny. Również katolickie kalendarze wileńskie podtrzymywały tę praktykę. Oczywiście pierwszym skojarzeniem jest ściśle religijny przekaz kalendarzy i taką formułę przyjmowali franciszkanie. Jednak te wydawane przez inne zgromadzenia zakonne nie koncentrowały się tylko na przesłaniu ewangelizacyjnym, lecz były zwyczajnie praktyczne. Zawierały wskazówki dotyczące prac gospodarczych w domu i ogrodzie oraz porady dla matek. Natomiast katolickie kalendarze wydawane przez organizacje świeckie posiadały różną tematykę, zbliżoną do religijnej. Zawarte były w nich także praktyczne i przydatne adresy rozmaitych instytucji: publicznych, naukowych, kulturalnych i socjalnych.

W poszczególnych rozdziałach książki zostały przeprowadzone analizy historyczne czasopism, wzbogacone o egzegezę treści w nich zawartych, a także ukazanie ich funkcji prasowych. Dogłębnie i całościowo omówiłem wszystkie rodzaje wydawnictw czasopiśmienniczych, wydawanych na Wileńszczyźnie w omawianych ramach czasowych. Systematyka ta ukazuje wnikliwą kwerendę, którą przeprowadziłem w licznych bibliotekach, archiwach państwowych oraz kościelnych i zbiorach prywatnych, aby osiągnąć zamierzony cel przeprowadzonych badań. Należy zauważyć również, że poszerzyłem analizę czasopiśmiennictwa o aspekt historyczny ich powstawania, ukazując dążenia redakcji do powołania tytułu oraz pokonywanie trudności związanych z realizacją przedsięwzięć.

Ostatecznie kilka lat spędzonych w kilkudziesięciu bibliotekach i archiwach, polskich i zagranicznych, kościelnych, państwowych i prywatnych ukazało zaskakującą mnogość tytułów będących katolickim dorobkiem czasopiśmienniczym kościelnej prowincji wileńskiej. Pozycji tych, które stanowią główne źródła niniejszej pracy, źródła wyszczególnione w bibliografii, jest ponad pół tysiąca. Ich znaczna, przynajmniej trzecia część do dzisiaj nieznana jest literaturze traktującej o czasopiśmiennictwie katolickim prowincji wileńskiej. Po prostu, wbrew stwierdzonym podczas kwerendy faktom, znajdują się one jeszcze w obszarze określanym terminem *terra ignota*. Publikacja ta dotychczasowy ich status może

zmienić, wprowadzając je do historii nie tylko Kościoła katolickiego, ale ubogacając czasopiśmienniczy dorobek Polaków.

Rozmiary inicjatyw czasopiśmienniczych, w następstwie strat wojennych, częściowo nadal pozostają nieznane. Ocalałe zbiory świadczą o heroicznym wysiłku pokolenia i inteligencji odradzającego się kraju. Praca może być wykorzystana do pobudzenia analogicznych badań w pozostałych czterech metropoliach i w Kościele greckokatolickim, by uzyskać pełniejszy obraz kościelnych wysiłków polskiego międzywojnia.

Publikacji zawiera bardzo bogatą bibliografię, na podstawie zamieszczonych w niej źródeł powstała niniejsza książka. Ponadto wymieniłem w niej ponad 520 tytułów, dodatków i rubryk tematycznych ukazujących się w omawianych czasopismach, stanowiących materiał źródłowy podjętej analizy. Należy podkreślić, że pośród tak imponującego przedmiotu badań znalazły się nie tylko publikacje polskojęzyczne, ale także czasopisma obcojęzyczne, przede wszystkim białoruskie, rosyjskie, litewskie oraz łacińskie.

5. Główne obszary badań naukowych

W obszarze moich zainteresowań naukowych znajduje się polska prasa katolicka do 1945 r., będąca z jednej strony szczególnym rodzajem ścisłej ewangelizacyjno-duszpasterskiej łączności Kościoła katolickiego z wiernymi, z drugiej strony wciąż i nie do końca odkrytym zapisem historii Kościoła jako urzędu nauczycielskiego i jako społeczności, jak również ich wzajemnych relacji. Działania w tym kierunku rozpocząłem od prasy katolickiej diecezji płockiej, z której pochodzę i w której granicach duszpasterzuję, postrzegając jak ważne miejsce w tej misji zajmuje czasopiśmiennictwo o charakterze katolickim. Dotychczasowy dorobek czasopiśmienniczy diecezji płockiej ubogaciłem otwarciem serii „Z płockiego czasopiśmiennictwa katolickiego”, w ramach której dotychczas przygotowałem i wydałem cztery monografie czterech czasopism publikując *Wiadomości z Sekretariatu diecezjalnego do spraw społecznych w Płocku*, Płock 2009; *Życie Społeczno-katolickie. Dwutygodnik stowarzyszeń katolickich w diecezji płockiej 1 VIII–15 XII 1930*, Płock 2009; *Dodatek do Miesięcznika Pasterskiego Płockiego (1919–1920)*, Płock 2009; „*Sursum Corda*”. *Czasopismo studentów Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku. Część I. Lata 1925–1939*, Płock 2010. Ponadto ukazał się w druku („*Historia i Przesłanie*”) także artykuł, poświęcony lokalnemu czasopismu „*Salezjański Posłaniec z Jasnej Góry Czerwińskiej*” wydawanemu w Czerwińsku nad Wisłą.

Spotkanie z czasopismem „Sursum Corda”, wydawanym od 1925 r. przez studentów Wyższego Seminarium Duchownego w Płocku zwróciło moją uwagę na nieuzasadniony brak zainteresowania literatury czasopiśmienniczej w Polsce skądinąd wielkim i wartościowym dorobkiem prasowym kleryków polskich seminariów duchownych. Przeprowadzona i kontynuowana kwerenda tego rodzaju czasopiśmiennictwa wskazuje, że owi seminarzyści, stanowiący niekwestionowaną część polskiej społeczności studenckiej, wydawali ponad 100 tytułów czasopism w znacznej części nieznanymi badaczom. W publikacjach poświęconych prasie studenckiej międzywojnia, pomija się ten bogaty dorobek studencki, a zarazem bogate źródło informacji o ówczesnym życiu studentów, wydarzeniach historycznych tego okresu czy postawach kształtowanych przez prasę klerycką, a zwłaszcza przygotowanie ich do przyszłej pracy m.in. na polu wydawniczym. Tej tematyki dotyczyło dwadzieścia publikacji, w tym cztery w języku angielskim: *Magazines Published by Students of Polish Clerical Seminaries as the Source of Information on the History of Periodical Press and the Catholic Church in Poland*; *The Queen and Lady of Magazines Published by Students of Polish Clerical Seminaries*; *THE GENESIS OF THE PAPAL EASTERN SEMINARY IN DUBNO AND ITS PATRONS*; *Prasa kleryków polskich seminariów duchownych – platformą dialogu międzyreligijnego*; *Józef Piłsudski i Legiony Polskie w najstarszej prasie młodzieży duchownej*; *Tematyka przyrodnicza w najstarszej polskiej prasie kleryckiej*; *Największe koszerne święta żydowskie (według relacji i opinii krakowskiego „Meteora”*; *Czasopiśmiennictwo alumnów polskich seminariów duchownych do 1918 r. (według stanu badań na koniec 2015 roku)*; *Tropem ks. Jana Żukowskiego. O cierpieniu w świecie zwierząt*; *Nieznane stronice czasopism seminarium duchownego w Wilnie*; *Tematyka bezpieczeństwa polskiej tożsamości kulturowej w „Aurorze Serafickiej” – czasopiśmie braci franciszkańskiej z Granby (USA, Stan Massachusetts)*; *Boje i pobjawy w czasopismach studentów polskich seminariów duchownych do 1945 roku*; *Nieznane fragmenty czasopism seminaryjnych mówiące o życiu duchowym w Łucku czasu II Rzeczypospolitej*; *Druh–dpyz–amicus*; *Seminarium duchowne w Wilnie, ciekawe okruchy historii z lat dwudziestych i trzydziestych XX w.*; *Sprawy ciszy, pokoju i spokoju w najstarszej prasie studentów seminariów polskich*; *Literackie słowo o Ukrainie w czasopismach studentów polskich seminariów duchownych wydawanych do 1945 r.*; *Regionalizm w prasie studentów polskich seminariów duchownych (do 1945 roku)*; *Prasa alumnów katolickich seminariów duchownych w Polsce do 1945 r. wobec wyznań, obrządków i kultur (w poszukiwaniu dialogu*; *Motifs of the World History and Culture in the Earliest Magazines of Polish Seminarians*.

Przygotowane monografie trzech tytułów prasy katolickiej diecezji płockiej, teksty artykułów czy referatów wygłaszanych na konferencjach ukazały bardzo różne aspekty, ważne – chociaż czasami dotychczas rzadko podkreślane i jeszcze rzadziej publicznie preferowane – przejawy życia mieszkańców Mazowsza Północnego i całej dużej społeczności katolickiej tego regionu. Analizowałem je również w odniesieniu do poszczególnych miejscowości i określonych grup stowarzyszeniowych. Jestem osobiście przekonany, że badania historii regionu – bez uwzględnienia lokalnej prasy – nie tylko zubaża, ale wręcz wypacza wyniki dociekań naukowych szukających właściwego rozumienia historii narodu i państwa, zwłaszcza zdarzeń szczególnych.

Interesujące wyniki tych badań, ukazujące drogą kwerendy, źródła i przyczyny niepożądanych zjawisk czy zachowań określonych jednostek, mniejszych czy większych społeczności; wskazujące na elementy stymulujące pozytywne rozwiązania, postawy, działania w sytuacjach trudnych i skomplikowanych zwróciły moją uwagę na czasopiśmiennictwo kościelne Kresów północno-wschodnich lat II Rzeczypospolitej. Ich nowa rzeczywistość wymagała wsparcia i pomocy szczególnej prasy, która Polakowi-katolikowi byłaby w stanie aktywnie na co dzień towarzyszyć w odbudowie i utrzymaniu wszystkich elementów państwowości polskiej na wszelkich stanowiskach życia i pracy. Formę i treść czasopiśmiennictwa katolickiego rodzącego się i funkcjonującego właśnie w takich, ekstremalnie trudnych warunkach, jakie w I połowie XX wieku zaistniały w szeroko pojętym regionie wileńskim traktuje moja książka zatytułowana *Czasopiśmiennictwo kościelnej prowincji wileńskiej w II Rzeczypospolitej*. Zawarte w tej publikacji konstatacje utwierdzają jej autora co do słuszności podjętej w międzyczasie decyzji odnośnie do objęcia podobnymi badaniami Kresów południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej. Dobrze przyjętą zapowiedzią dziennikarskiego powrotu do polskich społeczności na Wschodzie, zachęcającą do głębokiego wniknięcia w tę tematykę stały się następujące publikacje: *Невідомі джерела історії першої польської римо-католицької парафії у Харкові* – o początkach polskiej parafii i roli w jej powstaniu Uniwersytetu w Charkowie; *Wielokulturowy obraz ziemi ukraińskiej końca XX wieku we współczesnej płockiej prasie regionalnej*; *Z polskich źródeł do historii ziemi łuckiej*; *Czasopiśmiennictwo lokalne do 1918 r. ostoja języka i kultury oraz gwarantem duchowego rozwoju poszczególnych nacji ziem Ukrainy*; *Catholic Periodicals in Eastern Borderlands of the Second Polish Republic (Part 1 – General)*, *Czasopiśmiennictwo katolickie Wschodnich Kresów II Rzeczypospolitej (cz. II)*. W przygotowaniu do druku znajduje się artykuł poświęcony prasie polskiej kolonii w Moskwie sprzed I wojny światowej,

ciekawie rozwija się kwerenda na temat polskiej prasy na Dalekim Wschodzie oraz w kilku innych środowiskach polonijnych, zaawansowane są przygotowania do obszernej prezentacji prasy katolickiej diecezji płockiej od jej początków do wybuchu II wojny światowej, przygotowywanej we własnej, liczącej aktualnie cztery pozycje serii „Z płockiego czasopiśmiennictwa katolickiego”.

Największą jednak uwagę skupia na sobie najprawdopodobniej dobiegająca końca kwerenda czasopiśmiennictwa uczniów małych i niższych oraz studentów Wyższych Seminariów Duchownych i uniwersyteckich Wydziałów Teologicznych, której wynikiem ma być ukazanie jego wpływu na kształtowanie postaw absolwentów tych placówek. Wreszcie z powodzeniem trwają poszukiwania źródeł prasy katolickiej Kresów południowo-wschodnich II Rzeczypospolitej. Wołyń i województwo lwowskie z I połowy XX wieku były dla polskiej prasy, w szczególności kościelnej równie wielkim wyzwaniem, jak i w okręgu wileńskim z Polesiem włącznie. Południe dodatkowo ubogacał Kościół grekokatolicki i rozpalał problem neounii dodatkowo angażujący Stolicę Apostolską, świat katolicki Europy Zachodniej i Episkopat Polski. Południowo-wschodnie Kresy Polski w czasach II Rzeczypospolitej, z wielkim ośrodkiem polskim we Lwowie, także wielowyznaniowe i wielonarodowe, skonfliktowane bardzo z Rusinami, musiały podjąć wręcz heroiczną pracę. Uczestniczyła w tym dziele prasa polska, również katolicka w wymiarze i z efektami, które ma ukazać następna książka. Będzie ona, po wileńskiej publikacji, drugą pozycją z serii poświęconej prasie katolickiej polskich Kresów na wschodzie II Rzeczypospolitej. Następne opracowania tego ciągu wydawnictw, to zapewne *Kartki z dziejów Kościoła grekokatolickiego w Polsce*, *Kalendarium unickiego biskupa bł. Mikołaja Czarneckiego*, *Monografia Papieskiego Seminarium Misyjnego w Dubnie* czy *Słownik wielkich synów Kościoła katolickiego na Kresach Wschodnich II Rzeczypospolitej*.

Podczas kilkunastoletniej kwerendy polskiej prasy w ogóle i katolickiej w szczególności, wykonywanej w wielu bibliotekach i archiwach Europy Wschodniej, Środkowej i Zachodniej prowadzący ją, świadom wartości, a częstokroć wyjątkowości czasopiśmienniczej informacji nosi się z zamiarem opublikowania jej fragmentów w postaci wypisów, jak również przygotowania obszernego wyboru jej bibliografii z edycjami albumowymi włącznie.

6. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych

- a) Efektem realizacji zainteresowań naukowych jest publikacja tekstów w opracowaniach artykułów w czasopismach naukowych o różnym charakterze (załącznik nr 3).

- b) Wygłaszanie referatów na konferencjach ogólnopolskich i międzynarodowych dotyczących zagadnień społecznych i historii II Rzeczypospolitej oraz zaangażowanie w organizację konferencji (załącznik nr 4).
- c) Udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych czasopism:
- a. „Niepodległość i Pamięć” – członek Kolegium Redakcyjnego
 - b. „Zespoły Senackie”, zeszyt 13/2013 Senat RP – redakcja
 - c. Biblioteka Naukowa Międzynarodowego Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – redakcja
 - d. Sławistyczni studii: lingwistyka, literaturoznawstwo, dydaktyka, t. 1, red. J. Zając, K. Leśniewski, P. Kopiec, M. Torczyński, Chmielnicki 2015 (Ukraina).
 - e. „Zeszyt Naukowy Międzynarodowe Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie” – redakcja od 2014 – nadal
 - f. *60. Tydzień Miłosierdzia 3–9 października 2004. Życiem otulana śmierć. Naśladować Chrystusa w posłudze hospicyjno-paliatywnej*, Warszawa 2004 – przewodniczący zespołu redakcyjnego

Praca w redakcji to wstępne recenzje tekstów i kontakty z Autorami.

Ponadto:

- Członek Rady Naukowej „Zeszyt Naukowy Międzynarodowe Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie”
 - Członek Rady Programowej Biblioteka Naukowa Międzynarodowego Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.
- d) Działania wydawnicze
- Redakcja lub współredakcja publikacji wydawanych przez Bibliotekę Naukową Międzynarodowego Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie.
 - Ks. Henryk Skorowski, *Przemówienia Rektorskie*, Warszawa 2014, ss. 224, ISBN 978-83-940879-1-3 (redakcja).

- Ks. Henryk Skorowski, *Od wiary do uwierzenia*, Warszawa–Sztokholm 2014, ss. 192, (redakcja).
- Ks. Henryk Skorowski, *Odwaga bycia w świecie*, Warszawa 2015, ss. 70, ISBN 978-83-940879-2-0 (redakcja).
- Ks. Henryk Skorowski, *Moja chrześcijańska obecność w świecie*, Warszawa 2015, ss. 76, ISBN 978-83-940879-3-7 (redakcja).
- Ks. Henryk Skorowski, *Droga w przestrzeń Bożej miłości. Homiletyczne refleksje okolicznościowe II*, Warszawa 2015, ss. 157, ISBN 978-83-940879-8-2 (redakcja).

Opiniowanie do druku publikacji:

- *Historia w pocztówkach*, wyd. Muzeum Niepodległości w Warszawie 2018.

7. Praca dydaktyczna

- Pracę dydaktyczną w szerokim znaczeniu prowadzę od 1985 roku, kiedy to rozpocząłem prowadzenie katechezy w latach 1985–1988 dla dzieci w wieku szkoły podstawowej, a w latach 1988–1990 dla młodzieży w szkole średniej. Od roku 1990 do 2007 organizowałem i prowadziłem szkolenia dla osób angażujących się w pracę socjalną i charytatywną na terenie diecezji płockiej. Spotkania odbywały się systematycznie cztery razy w ciągu każdego roku w pięciu miastach: Ciechanowie, Płocku, Pułtusku, Rypinie i Zakroczymiu. Wygłaszałem wtedy referaty z zakresu: pracy socjalnej, nauki społecznej Kościoła o posłudze charytatywnej, dokumentach soborów i synodów, obowiązujących aktach prawnych w zakresach prowadzonej działalności.
- Od 2012 roku przeprowadziłem wspólnie z ks. prof. dr hab. Henrykiem Skorowskim cykl siedmiu wykładów w ramach projektu Unii Europejskiej: „Ekonomia społeczna” pt. „Wykluczenie społeczne w Polsce i w Europie”, październik – grudzień 2012 r. (Ciechanów, Płońsk, Przasnysz, Pułtusk, Mława, Maków Mazowiecki)
- W 2013 roku, wspólnie z ks. prof. dr hab. Henrykiem Skorowskim przeprowadziłem cykl siedmiu wykładów dla lokalnych liderów w ramach projektu Unii Europejskiej: Promocja i rozwój partnerstwa lokalnych podmiotów w celu wspierania PES, pt. „Własne możliwości, własne działania, siła tradycji” (Grudusk, Szydłowo, Sochocin, Bogate, Świercze, Karniewo, Lubowidz).
- Również w 2013 roku przeprowadziłem wspólnie z ks. prof. dr hab. Henrykiem Skorowskim cykl siedmiu wykładów dla lokalnych liderów w ramach projektu Unii

Europejskiej „Ekonomia społeczna” pt. „potrzeba i wartość ekonomii społecznej (Dzierzgowo, Mochowo, Pokrzywnica, Różan, Żuromin, Raciąż, Ciechanów).

- W latach 2003–2012 prowadziłem systematyczne wykłady z: socjologii ogólnej, etyki, psychologii w zarządzaniu, etyki w zarządzaniu, socjalizacji dzieci i młodzieży w ośrodkach edukacyjnych i wychowawczych – konwersatorium.
- Jestem promotorem 12 prac magisterskich oraz 170 prac licencjackich.
- W 2014 roku uczestniczyłem w projekcie „Staże dla pracowników naukowych na Mazowszu”, współfinansowanym ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego i jestem współautorem „Innowacyjnego modelu Systemu Obsługi Firma z Sektora M-MŚP”.

8. Kontakty międzynarodowe

Udział w konferencjach międzynarodowych w kraju:

- Organizator: ECEPT (Stowarzyszenie Rozwijania Opieki Paliatywnej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej) pod patronatem Departamentu Polityki Zdrowotnej Rady Europy. Warszawa. (11 października 2004 r.) – referat: *Czy w Polsce istnieją warunki do umierania w spokoju i godności?*
- „Społeczeństwo obywatelskie w polityce spójności Unii Europejskiej: aspekty promocji zdrowia i prewencji chorób”, Ożarów Mazowiecki 21–25 października 2005 r., *Kościół pochylony nad człowiekiem chorym* – referat
- Międzynarodowa konferencja: „Przyszłość cywilizacji Zachodu. Terroryzm – dawniej i dziś”, Lublin 21 kwietnia 2009 r., *Terroryzm zagrożeniem moralnym* – referat.
- XX Międzynarodowe Forum Gospodarcze 5–6 marca 2013 r. Toruń – (członek komitetu organizacyjnego, udział czynny – moderator bloku tematycznego: „Pieniądz w kulturze i religii”).
- Konferencja Międzynarodowa: „Dialog międzykulturowy we współczesnym świecie”, Warszawa 15 października 2014 r. (współorganizator konferencji).
- XXII Międzynarodowe Forum Gospodarcze – Welconomy Forum in Toruń. 2–3 marca 2015, (członek komitetu organizacyjnego), udział czynny – prowadzenie sesji naukowej „Innowacyjność w dziedzinach na rzecz bezpieczeństwa” w dniu 3 marca 2015 r.
- XIV Międzynarodowe Sympozjum Biografistyki Polonijnej „Mazowszanie w Świecie”, organizator Muzeum Niepodległości w Warszawie, Fundacja Polonia

Semper Fidelis, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Warszawa 16 października 2016 (referat: *Ks. Julian Maksymilian Unszlicht (1881–1953)*).

Udział w konferencjach międzynarodowych poza granicami Polski:

- 18 th International Conference on „Depression”. Organized by the Pontifical Council for Health Care Workers, in Rome, in the Vatican City. November 13–15, 2003.
- *Genom ludzki* – referat wygłoszony podczas 20th International Conference on „The Human Genome”. Organized by the Pontifical Council for Health Care Workers, in Rome, in the Vatican City. November 17–19, 2005.
- 21th International Conference on „The PASToral Aspects of the Treatment of Infectious Diseases”. Organized by the Pontifical Council for Health Care Workers, in Rome, in the Vatican City. November 23–25, 2006.
- 22 nd International Conference on „The PASToral CARE of Sick Elderly People”. Organized by the Pontifical Council for Health Care Workers, in Rome, in the Vatican City. November 15–17, 2007.
- Międzynarodowa Konferencja na Uniwersytecie w Chmielnickim (Ukraina) – referat.

Konferencje zarówno w Polsce, jak i poza granicami naszego kraju skutkują kontaktami z naukowcami z zagranicy, są też okazją do wymiany poglądów oraz poznania postrzegania historii naszej Ojczyzny przez badaczy zagranicznych.

Publikowanie artykułów na łamach czasopism zagranicznych;

- REVUE INTERNATIONALE DES SCIENCES HUMAINES ET NATURELLES (Zurich–Szwajcaria)
- Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, Серія «Філологія» випуск 74, Харків (Ukraina)
- Selected Problems in the Theory of Teaching Educational Subjects and Art. Education Subjects in the Synchronic and Diachronics Aspects II., Dublin, Ireland
- Sławistyczni studii: lingwistyka, literaturoznawstwo, dydaktyka Uniwersytet Chmielnicki (Ukraina)

9. Członkostwo w międzynarodowych i krajowych organizacjach oraz towarzystwach naukowych

- Caritas Internationalis
- Caritas Europa
- Członek Towarzystwa Naukowego św. Franciszka Salezego

10. Popularyzacja nauki

- Przygotowanie katechez w latach 1992–2007 dla katechetów diecezji płockiej dla dzieci i młodzieży oraz studentów o posłudze dobroczynnej.
- Przygotowanie materiałów duszpastersko-formacyjnych i konspektów lekcji religii dla ponad 12 tysięcy parafii w Polsce i wszystkich nauczycieli lekcji religii w 2004 r.
- Zajęcia dydaktyczno-pastoralne w ramach Seminaryjnego Centrum Psychologiczno-Formacyjnego ADSUM w dniach 10–12 lutego 2004 r.; 10–12 maja 2004 r.; 10–12 sierpnia 2004 r.; 10–12 listopada 2004 r. pt: *Psychologiczno-medyczne aspekty służby umierającemu* podczas wykładów i warsztatów dla lekarzy, pielęgniarek, psychologów, pracowników socjalnych, pedagogów, rehabilitantów, duchownych i wolontariuszy posługujących w hospicjach domowych i stacjonarnych w całej Polsce oraz Europie Wschodniej.
- Zajęcia dydaktyczno-pastoralne w ramach Seminaryjnego Centrum Psychologiczno-Formacyjnego ADSUM w dniach 10–12 lutego 2005 r.; 10–12 maja 2005 r.; 10–12 sierpnia 2005 r.; 10–12 listopada 2005 r. pt: *Lęk w obliczu śmierci* podczas wykładów i warsztatów dla lekarzy, pielęgniarek, psychologów, pracowników socjalnych, pedagogów, rehabilitantów i wolontariuszy posługujących w hospicjach domowych i stacjonarnych w całej Polsce oraz Europie Wschodniej.
- Zajęcia dydaktyczno-pastoralne w ramach Seminaryjnego Centrum Psychologiczno-Formacyjnego ADSUM w dniach 10–12 lutego 2006 r.; 10–12 maja 2006 r.; 10–12 sierpnia 2006 r.; 10–12 listopada 2006 r. pt: *Trud odchodzenia* podczas wykładów i warsztatów dla lekarzy, pielęgniarek, psychologów, pracowników socjalnych, pedagogów, rehabilitantów, duchownych i wolontariuszy posługujących w hospicjach domowych i stacjonarnych w całej Polsce oraz Europie Wschodniej.
- Zajęcia dydaktyczno-katechetyczne pt. *Działalność charytatywna Kościoła*, podczas Dni Pastoralnych dla katechetów i księży z Diecezji Płockiej w Płocku, Płock 21–22 kwietnia 2005 r.
- Popularyzacji wiedzy służą też publikacje w czasopismach: „Różaniec”, „Echo”, „Sygnały Troski. Miesięcznik dla rodziców”, „Caritas. Kwartalnik poświęcony pracy charytatywnej w Polsce”.

11. Podsumowanie

Moje zainteresowania naukowe koncentrują się wokół historii Polski końca XIX wieku oraz Rzeczypospolitej w latach 1918–1939. Ważne miejsce zajmuje historia

czasopiśmiennictwa płockiego. Badania nad czasopiśmiennictwem to również różne grupy funkcjonujące w ramach struktur kościelnych. Szerokie spektrum badań ma znaczenie dla popularyzacji wiedzy historycznej. Ważne jest też dzielenie się wiedzą z innymi badaczami. Służą temu publikacje (wielokrotnie cytowane) oraz konferencje naukowe. Wskazane obszary badań ulegają ciągłemu poszerzeniu i wzbogaceniu. Przeprowadzane kwerendy pod kątem przygotowywanych publikacji poszerzają obszar zainteresowań i skutkują opracowaniem nowych tekstów. Pojawia się m.in. tematyka czasopiśmiennictwa studentów polskich seminariów duchownych

Teraźniejszość nakłada na historyka odpowiedzialność za kształtowanie postaw, a w szczególności za ukazywanie historycznych źródeł. W opracowaniach historycznych, chociażby dotyczących seminariów czy też wydarzeń historycznych związanych z życiem Kościoła w ogóle nie uwzględnia się ważnych źródeł, jakimi są czasopisma wydawane przez studentów polskich seminariów, parafie, stowarzyszenia kościelne, a przecież są one ważnym źródłem historycznym. Takimi samymi źródłami jest czasopiśmiennictwo kościelnej prowincji wileńskiej. Jestem głęboko przekonany, że powinnością historyka jest budowanie zarówno świadomości historycznej, jak i odpowiedzialnego podejścia do spuścizny po przodkach, tak by rodziła ona dumę, ale też obligowała do krytycznego spojrzenia na megalomanię narodową. Dostrzegam potrzebę ciągłego prowadzenia badań nad bogatym czasopiśmiennictwem Kościoła w II RP oraz ciągłego poszukiwania sposobów upowszechniania wiedzy zarówno badaczom, jak i społeczeństwu.

Zgromadzone w wyniku wieloletnich kwerend materiały oraz zdobyte doświadczenie pozwoli mi na podejmowanie w przyszłości nowych tematów i nowych wyzwań naukowych, a kontakty z naukowcami i młodzieżą studencką stworzą możliwości popularyzacji wiedzy. W najbliższym czasie pragnę się skupić m.in. na przygotowaniu do druku opracowania dotyczącego prasy studenckiej polskich seminariów duchownych w latach 1918–1939 oraz zaprezentować kolejne czasopisma w ramach serii wydawniczej „Z płockiego czasopiśmiennictwa katolickiego”.

